

(۱۵) جانلى ھەم جانسىز ئەيىبلەر

(كۈچىز يازارغا)

كەشنى. آت. ئۈستەل. قەلەم. دەفتەر. سارق. كەجە. كىتاب.
يۇرت. تاو. قويان. قورچاق. بالا. آنا. آرسلان. باشماق. كەوش. چىتەك.
ساندۇغاچ. چەچەك. ئۈلەن. ساتۇچى. كىيىنچى. تاش. بالقچى. چەي. شىكەر.
سابان. قوراي. قۇلۇن. سابانچى. تاق. قاز. ئورمان. گۈرلەك.
تاراقان. چىشى. كۈگەرچى. ئۇي. باز. ماي. سۇت. سىيىر.
شالغان. كەبىستە. چىن.

مەسىئەللەر:

- ۱ - يوعار ئىداعى ئەيىبلەرنىڭ قايسىلارنى جانلى، قايسىلارنى جانسىز؟
- ۲ - بىرىنچى ئوقۇ كىتابىدىن قاراپ ئون جانلى ئەيىر، ئون بىش جانسىز ئەيىر يازارغا.
- ۳ - ئۇي ئىچىگىزدە بولغان جانلى ئەيىبلەرنىڭ ئىسىملەرنى يازغۇز!
- ۴ - سېنىڭدا بىرگە ئوقۇ تۇرغان ساباقداشلارنىڭ ئىسىملەرنى يازغۇز!
- ۵ - توبە ئىدەگى سۇناللەرنى ھەم كۆڭلەن ئويلاپ جاوابلارنى يازارغا.

سىزنىڭ ئۆيىدە كىملىرى تۇرا؟ آبزاردىن نەرسىلەر تۇرا. بوقچاغىدا نەرسىلەر بار؟ قار بازىدا نەرسىلەر ساقلانغان؟ سىزنىڭ ئۆيىڭىزنىڭ ئىسمى نېمە؟ ئۆيىڭىزغا ئېگە ياقىن يىلغان ئىسىمى نېمە؟ ئورمانغا بارغان ئېگە؟ ئاندا نېمىنىڭ آغاچلار كۆردىڭ؟ جەي كۈنى جىلەككە يۇرۇرگە بارا ئاتاسىڭىز؟ سىزنىڭ باسۇدا نېمىنى جىلەكلىرى بولما؟

(۱۶) بىرلىك ھەم كۈچىز

(كۈچىز يازارغا)

بىزنىڭ يۇرت.

بىزنىڭ يۇرتىدا قارا - قارشى سالغان ئېگە ئۆي، بىر كەلت، لاپاس، آبزار،
تاقۇلاچى ھەم قار بازى بار. ئۆيىمىزنىڭ بىرى «آق ئۆي» بىرى «قارا ئۆي»
ئېگە ئۆي آراسىدا سالغان «ئۆي ئالدى» بار، آق ئۆيىدە ئۆزىمىز تۇرايمىز.
قوناقلىرىمىزدا شۇنداق چاقىرايمىز. قارا ئۆيىدە سارق بەرەنلەرنى، كەجە بەتلىلەرنى
ھەم يۇزاولار تۇرا. آس - سۈننىدا شۇنداق يىغىمىز. كەلتكە آشلىقلارنىمىز.

ئۇنلارنى قويايىز. لاپاسدا آرپا، چانا، تىرما كۇبۇك نەرسەلەر تۇرا. آبزاردا
آت، سىيىر، سارق ھەم كەجەلەر ياتا. تاقۇق آلاچىقىدا تاۋاقلار، ئوردەكلەر،
قازلار، كۆركەلەر، كۆگەرچىلەر قوناقلار. قار بازىدا ئىت، ماي، قاتىق، سۇت،
قايماق، سۈزمە، ئىرىمچەك كۇبۇك آشاملىقلار ساقلانا.

مەسىئەلەر:

۱ - بىزنىڭ يۇرتىدا كەلت بىر، لاپاس بىر، تاقۇق آلاچىقى بىر، قار بازى بىر، آرپا بىر،
چانا بىر.

۲ - بىزنىڭ يۇرتىدا تاۋاقلار، ئوردەكلەر، قازلار، كۆگەرچىلەر بىرگە توڭل، كۆپ،

§۲۷ بىرگە ئەيىرىنى آڭلانغان سۆزلەر «بىرلىك»، بىردەن آرتىق
ئەيىرىنى آڭلانغان سۆزلەر «كۆپلىك» دىيىپ آتالا.

§۲۸ كۆپلىك ئۇچۇن قالن سۆزلەر، دە «لار»، نىچكە سۆزلەر، دە «لەر»
قوشۇلۇپ يازىلا.

مەسىئەلەر:

۱ - بىزنىڭ يۇرت خىيىكە يەنىدىن قازاپ بىرىنچى بۆلەككە «بىرلىك»، ئىككىنچى بۆلەككە
«كۆپلىك» ساندىن ئەيىرلەرنى چۆپلەپ يازارغا.

۲ - تۆبەندىكى سۆزلەرگە قالن سۆزلەرگە «لار»، نىچكە سۆزلەرگە «لەر» قوشۇپ
يازارغا.

[تۇتاشمى، ئۇزۇكىمى؟]

آت - آنلار. قاپقا - قاپقالار. كۆن - كۈنلەر. دىڭگىز - دىڭگىزلەر.
تاش. آغاچ. يول. كىشى. بالا. قاز. يات. ياشى. يامان.
پەككى. قۇيۇ. سۇلۇ. كۆگەرچى. سايىسقان. چىچى. بالداق.
ئۆستەل. ئورنىق. كۆزلىك. مىندەر. قار. يۇزۇك. يەملى.
كېچىكەنە. زور. ئۇلۇ. قاش. ئوقۇ. بويۇ. سەكى. سەندىر.
قەرەزە. پەرەمەچ. بارماق. قارماق. كۆرەك. بۆرك. قالفاق.
شەل. مى. كىيىز. پىچىق. بىلەزىك. قاشىق. چومچ. ئىلەك. ئىشقى.
ئىشقىچى. ئىگىنچى. مەكتەپ.

۳ - تۆبەندىكى مۇئاللىگە تولۇ جاۋابلار يازارغا.

مەكتەپ ئىچىدە «كۆپلىك» ساندا نەرسەلەر كۆرەمسۇ؟ ئۆيىدە نەرسەلەر
كۆرەمسۇ؟ قىردا نەرسەلەر كۆرەمسۇ؟ بۇلۇندا نەرسەلەر كۆرەمسۇ؟ ئورماندا

نەرسەلەر كۆرەنسۇ؟ آبزاردا نەرسەلەر تۇرا؟ قار بازىدا نەرسەلەر ساقلىنا؟
نەرسەلەر يۇرىلەر، نەرسەلەر ئۇچالار، نەرسەلەر يۈزەلەر؟ بالتا ئۇستاسىنا
نەرسەلەر «كوبىلك» سانىدا كىرەك؟ نىگوچىگە نەرسەلەر «كوبىلك» سانىدا
كىرەك؟

(۱۷) ئەيىرلەرنىڭ سىفىاتلىرى.

(كوچىر يازارغا)

كۈن بىك آياز. كوكە بربۇلۇتدا يوق. كىچىك نەجىب سىگلىسى عالييە
بىلەن ئىرتە ئوك تۇردىلاردا، بۇلۇنغا كىتىدۇلەر. بۇلۇندا بىك كوگلىن ئىدى:
چى تامچىلارنى يەشل ئولەن ئۇستىدە يالت - يۇلت ئىتب يالتىراپ ياتالار.
ھاتۇر قۇشلار سايرىلار. بۇلۇن تۇرلىن تۇسدەگىن چەچەكلەر، كوبەلەكلەر بىلەن
چوب - چوۋار بولب كورۇنە ئىدى. آلا بۇلۇندا كوبەلەكلەر قووب بىر آز
ئويناب يۇردىلەر دە، بىر بەيلەم چەچەك جىب كىرى ئۇيلەر ئنە قايتب كىتىدۇلەر.
ئول بەيلەمدە آق. قىزىل، سارى، زەنگەر تۇسدەگىن چەچەكلەر بار ئىدى.
كىچىك نەجىب آنى زور ئىستا كانغا، ئچىنە سو سالب، ئرتىدىدا. ئوزلەرنىڭ
كىڭ زاللارنىداغى ئوگەرەك ئۇستەل ئۇستىدە قويدى. بۇتۇن ئۇ ئچىن خوش
ئىس بىلەن تولدى.

مەسئەللەر:

- ۱ - كىچىك نەجىب سىگلىسى عالييە بىلەن بۇلۇنغا كىتكەندە كۈن نىمىسى ئىدى؟
- ۲ - چى تامچىلارنى نى تۇسلى ئولەن ئۇستىدە يالتىراپ ياتالار ئىدى؟
- ۳ - نىمىسى قۇشلار سايرىلار ئىدى؟
- ۴ - چەچەكلەر بەيلەمدە نى تۇسلى چەچەكلەر بار ئىدى؟
- ۵ - كىچىك نەجىب آنى ئىستا كانغا، ئوترتىب، ئوزلەرنىڭ نىمىسى زاللارنىداغى
ھىمىسى ئۇستەل ئۇستىدە قويدى؟
- ۶ - بۇتۇن ئۇ ئچىن نىمىسى ئىس بىلەن تولدى؟

§۲۹ ئەيىرلەرنىڭ نى تۇسلى، نىمىسى ئىكەن بىلەر تۇرغان سوزلەر
«سىفىات» دىي آتالا.

مەسئەللەر:

- ۱ - توبەندەگى مەسئەللەرنى كوچىرگەندە، ئەيىر ئىسىملەرنىڭ ئىستىنا بىر، سىفىات
ئىسىملەرنىڭ ئىستىنا ئىكەن سزارغا.

قزل ياولق. يەشل يافراق. زەنگەر كولمەك. سارى آلتىن. كوگلىچم سو.
كوك كوگەرچىن. ماتور چەچەك. ياشىن بالا. زىرەك يىگىت. ياقىتى قۇياش.
قارا كىچى تۇن. قارت باباي. يەش كىلىن. كەكلىرى قاين. تۇرنارات، قاتى تاش.
يۇمۇشاق بالىچى. يىلى ھاوا. سالقىن سو. آچى بالان. تۇچى كومەچ. تەملى
كانفىت.

۲ - بىرنىچى يولداش سىقات ئىملەرن ئىككىنچى يولداش ئىمىلەرنى ياندا.
كىرەگىچە قويپ يازغۇر.

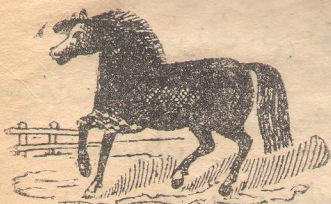
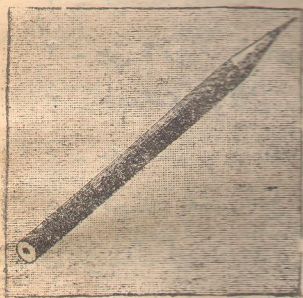
(۱) آق. قارا. سارى. آل. زەنگەر. قزل. ياشل. كوك. سۇرى.
(۲) قار. قۇرۇم. لىمون. چەچەك. كولمەك. سىير. ئولەن. بويلاو.
شىنىل.

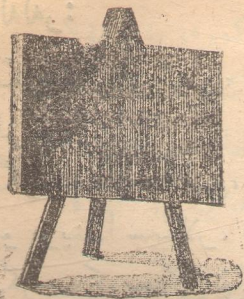
۳ - تېرىلغۇلاردا كوز ئۆزگە كورنەن ئىپىرلەرنىڭ تۈرلەرنى نىيىدى ئىكە ناكىلەرن
ئەيتىپ چىقىرىدا يازغۇر.

۴ - تۈرلەندەگى سۇلاللەرگە تولۇ جاوابلار يازارغا.

سېنى نىيىدى قەلەم بىلەن يازاسىڭ؟ مەكتەپدە نىيىدى ئىپىدەش بىلەن ئوتۇراسىڭ؟ سز
نىيىدى آولدا تۇراسىز؟ سىنىڭ كىتابىڭ نى تۇسلىن كەمىز بىلەن تىمىلانغان؟ تاش
نىيىدى بولا؟ قارغا نى تۇسلىن بۇلا؟ نى تۇسلىن آتلار بولا؟ تاش نىيىدى، بالىچى
نىيىدى؟ جەى بىلەن قىشنىڭ آيرماسى نەرسەدە؟

۵ - تۈرلەندەگى ئىپىرلەرنىڭ ئاك ئىملەرن، سوگرا سىقلارن يازارغا.

(۱۸) تەييارلەشنىڭ ئۇسۇلى.

(كۆچۈرۈپ يازارغا)

تەييارلىغۇچى ياندا.

تەييارلىغۇچىنىڭ ئۇلى، ساقى، يار باشىغا، ئوتتۇرىدا قالق قاپدۇر. ئۇل ئىككى قارماق سالغان. قالق چىيىرىدە قالقۇچىنى ئۇستىرى، لاكىن بىردە ئىككىمى. ئەنە تەييارلىغۇچىنىڭ خاتىنى، مەرفۇعە آيا. ئۇل چىلەك بىلەن سو ئالب قايتا. سو بويۇنغا سىيىرلار جىيىلغانلار؛ آلار آندا سو ئىچەلەر. قۇملىق يار بويىنچا قازلار يۇرى؛ آلار قۇمىنى بۇرۇنلارنى بىلەن قازىلاردا، سوغا كىرىپ يۈزەلەر، بىر بىرىگە قاراپ قاقلىدىلار. تەييارلىغۇچى كۆپچەگى (چارىغى) ئىيلەنە، شاولى. آنىڭ ئۇستىدەن، سو آغىب يىلغاغا تۇشە.

تەييارلىغۇچى تويەسىدە، ئۇياسىدىن چىقىپ، بىر كۆگەرچىن تۇرا، بۈگۈن تەييارلىغۇچىنى ئىشلىتىش، ئۇل ھامان شاولى ھەم دۇبۇردى، دىيىپ غەجەبەلەنە.

تەييارلىغۇچى ياندا آرش تۇيەگەن يۈكلەر تۇرا. قايدا سوك تەييارلىغۇچى، ئۇل نى ئىشلىتىش؟ - ئۇل تەييارلىغۇچى ئىشلىتىش، بۇدا تارتا.

مە تەييارلىغۇچى تەييارلىغۇچى چىقىدىدا چەي ئىچەرگە ئۇيغۇنە كىتىدى، لاكىن ساماور ئۇلىگۈرمەگەن ئىدى.

- مەن يۈزىدا سىز غالىيە بىلەن نى ئىشلەدۇڭىز سوك؟ دىيىپ تەييارلىغۇچى خاتىنىدىن سۇرادى.

- بىز گل ئىشە، بىردە تىك تۇرغانىز يوق: مەن ئۇ جىيىشىدىم، باقچا ئوتىدىم، كىر ئۆدۈم. غالىيە كەبىستە ئوتتۇرىدى، بەرەنگى ئىچىدى، مەن ھەزىر كىر چەيىقىز، دىيىپ خاتىنى.

مەسىئەلەلەر:

- ۱ - تىگرمەنچىنىڭ ئولى، ساقى، يار باشىنا ئوتتۇرىنى ئىشلىتى؟
- ۲ - بالىنى ئىشلىتى؟
- ۳ - تىگرمەنچىنىڭ خاتىنى، مەرفوعە آيا، نى ئىشلىتى؟
- ۴ - سو بويندا سىيرلار، قۇملىق يار بوينچا قازلار نى ئىشلىتىلەر؟
- ۵ - تىگرمەن كويچەگىنى ئىشلىتى، سو نى ئىشلىتى؟
- ۶ - تىگرمەن توبەسىدە كوگەرچىنى ئىشلىتى؟
- ۷ - تىگرمەنچى ئوزىنى ئىشلىتى؟
- ۸ - تىگرمەنچى يوعىدا آنىڭ خاتىنى بىلەن قىزى غالىمە نىلەر ئىشلەگەنلەر؟

§۳۰ ئەيىرىنى ئىشلىتى سۇئالىنىڭ جەۋاب بولغان سوزلەر «ئەيىرىلەرنىڭ ئىشلەرنى» بىلدۈرەلەر.

مەسىئەلەلەر:

- ۱ - توبەسىدەگى ئەيىرىلەر ياننىغا تىيىشلىق ئىشلەرنى قوشىپ يازارغا.
(۱) يىلغا. چەچەك. ساندوچاچ. تاڭ. يافراق. قار. يۇلدۇز.
آت. قاز. ئەتەج. تاۋۇق. سىير. ئىت. بورى. آيو. بالا.
- (۲) بانا. چەچەك آنا. سايرى. آنا. ئرى. شاتردى. يالتىرى.
قاقلىدى. كىشىنى. قىچقىرا. مۇڭغۇرى. قىتاقلى. ئولى. ئۆرە. يۇقىلى.
آفۇرا.

۲ - توبەسىدەگى سۇئاللىرىگە تولۇق جاۋابلار يازارغا.

باقچاچى باقچادا نىلەر ئىشلىتى؟

ئول چەچەكلەرگە سو سىيە، توتەلەر، ئوتى، يوللار سېئىرە، ئولەن قىرغا، قۇرۇق بۇتاقلىرىنى قىرغا.

آغاچ نى ئىشلىتى؟

ئول ئۆسە، بۇتاقلىرى، يافراق يارا، يەشەرە، چەچەك آنا.

آول كىشىنى قىردا نى ئىشلىتى؟ ئوقۇچىلار مەكتەپدە نى ئىشلىتىلەر؟ قىش كۈنى بالالار بۇز ئۆستىدە نى ئىشلىتىلەر؟ ئوتىن مېچىدە نى ئىشلىتى؟ بىلەن تابادا نى ئىشلىتى؟ آش قازاندا نى ئىشلىتى؟ قار قۇياشدا نى ئىشلىتى؟ تېيىر ئوتدا نى ئىشلىتى؟

۳ - بو ئىشلەرنى كىم ياكى نەرسە ئىشلىتى، يازغۇز.

ياقتىرتا، يىلتىز، يالتىرى، پىششىرە، كىيىنىرە، چىغا، بايى.

كۈلە، شايارا، ئوينى، يلى، يۇقلى، ئىمە، كۈرە، بۇرچۇلا.
 آشى، ئچە، يوقلى، يۇرى، ئىشلى، كۈرە، ئوقى، يازا.
 سايرى، قونا، ئۇچا، ئۇيا ياسى، قورقا، قاچا، جىم آشى.
 ئۈرە، آشى، يۇرى، چابا، يۇقلى، سو ئچە، يالى، كۈرە.

ئۆتكەنلەرنى ياكارتو ئۇچۇن.

مەسئەلەلەر:

- ۱ - ئوزۇنگز بلە تۇرغان ئوينىلارنىڭ ئىسىملەرنى يازارغا.
 - ۲ - سىنىف ئىچىدە بولغان ئەيىرلەرنىڭ ئىسىملەرنى يازارغا.
 - ۳ - ئۇستۇگزگە كىيىپ يۇرى تۇرغان كىيىملەرنىڭ ئىسىملەرنى يازارغا.
 - ۴ - ئون جانلىق، ئون جانسىز ئەيىرلەرنىڭ ئىسىملەرنى يازارغا.
 - ۵ - ئوزۇنگز بلىگەن قۇشلارنىڭ ئىسىملەرنى كۆپلەك سانىدا ئېيتىپ (قالىنلارغا «لار»، ئىچكىلەرگە «لەر» قوشىپ) يازارغا.
 - ۶ - ئەيىرنىڭ سىقانىن آڭلاتقان يىگىرىمى سوز يازارغا.
 - ۷ - ئەيىرنىڭ ئىشىن آڭلاتقان يىگىرىمى سوز يازارغا.
 - ۸ - تۈبەندەگى مەقاللەرنى ئوقۇپ آڭلارغا، قايدا نىندى خەرف يازلىغانىن ياخشىلاپ قاراپ چىعارغا، سوڭرا ئەيىتپ يازدۇرغا.
- آت ياخشى، لاكىن جىل قارشى. آت تارتىماسا، آرپا بىرماس. آت ياخشى
 بولسا، چېرىق كىرەك بولماس. آت مەنگەن، آت مەنسە، چابا چابا ئوتۇر، تون
 كۈرمەگەن، تون كىسە، قاعا - قاعا بىرر. ئىش يوقنىڭ، آشىدا يوق. آسل
 سۈيەك زور بولماس؛ قايدا بارسادا، خور بولماس. ئىلك قىچىرىغان كۆكۈننىڭ
 باشى يارلىق. ئوزغان بۇلۇتنى تۇتۇپ بولمى. ئوز ئىلغان يىلاماس. ئۆلگەن
 سىيىر سۈتلىق بولا. ئەيتكەن سوز، آتقان ئوق. ئىسەبلى دوست آيرىلماس.
 ئەيتكەن سوز كىرى قايتمى.

(۱۹) جۈملە

(كوچىرىپ يازارء)

عاليه ئويىناپ يۇرگەن چاغىدا، توپىن يالغىش قۇيۇغا تۇشۇرۇپ جىيەردى. عاليه، ئىندى مۇنى نىچىك آلرمن ئىكەن؟ دىيىپ ئويلاپ تۇرغان چاغىدا، كىچىككە نەجىپنىڭ باشىغا بىر «ئوى» كىلدۈردى، «ئىيى، عاليهگە: «مىن سىنىڭ توپىڭنى چىلەك بىلەن آلرمن» دىيىپ ئىندى. كىتەرنىلەر چىلەك. كىچىككە نەجىپ چىلەكنى باۋغا تاعىپ قۇيۇغا تۇشۇردى، توپىنى قۇيۇدان آلدى.

بىزنىڭ سىنىڭدا آغالى - ئىنلى ئىككى بالا بار. بىرىنى ئوز بەك، ئىككىنچىسىنى تىمىر باي. ئوز بەك يەشكە كىچى بولسا، سابىغان، تىرىش ئوقى، دەقتەرلەرنى پۇختە تۇتا، دەرس ۋاقتىدا شايارمى، تىمىر باي ئۇچراغان بىر مالاي بىلەن سوغىشا، سابىغان بىلىمى. كىتابلارنى يىرتىلىپ، پىچىرانىپ بىتكەن بولسا.

كەرىم ئوزنىڭ سابىقداشنى نەجىپ دەن: «سىن، سابىقدان توقتاغاچ، جەين نى ئىشلەرگە ئويلىساڭ؟» دىيىپ سۇرادى. نەجىپ آڭا: «سابىقدان توقتا بىر آز يال ئىكەنچ، باقايىزغا يەشلىچە، ئوتۇرتىپ، قىشلىق يەشلىچە جىتتىدۇرگە ئويلىدىن» دىدى.

مەسئەلەلەر:

- ۱ -- عاليه نىڭ، توپى قۇيۇغا تۇشكەنچە، نەجىپنىڭ باشىغا نىندى «ئوى» كىلگەن؟
- ۲ -- كىچىككە نەجىپ، ئول، ئوينى عاليهگە نىندى سۆزلەر بىلەن ئىتەن؟
- ۳ -- سىز نىچىك ئويلىسىز، آغالى ئىنلى ئىككى بالانىڭ قايسىنى ياخشى، قايسىنى ناچار؟
- ۴ -- نەجىپ سابىقداشنى كەرىمگە ئوزنىڭ ئوينى نىندى سۆزلەر بىلەن ئىيتىپ بىرگەن؟

§۳۱ بىر، ئوينىنى آڭلاتىرلىق بولۇپ تۈرگەلىگەن سۆزلەر «جۈملە» دىيىپ آتالا.

مەسئەلەلەر:

- ۱ -- تۈبەندىكى سۆزلەرگە تىلدەن جاۋاب بىرىڭ.
- شاكىر، سىن مەكتەپنى بىترگەنچە، نى ئىشلەرگە ئويلىساڭ؟ غەلى، سىن ئوقۇپ زور كىشى بولغاچ، كىم بولغا تىلىسىڭ؟ مەن سىزگە بىرسى قىز، بىرسى قارا تۈسە ئىككى قەلەم. تىزگەن ئويلاغىزدا ئىيتىڭىز: بولارنىڭ قايسىسى مەنور؟ يالقاۋلىقىمى؟

تېرىشلىقمىن ياخشى؟ كىچىك نەرسىلەر ئىشلەگەننىڭ ئوينىغۇردان كىچىك ئۆگزە بىر نەچچە سىن
ئەيتىپ بىر ئۆگزە؟ ئوينىلار آراسىدا، سىزنىڭ ئوينىغۇچا، ئايسىنى كۆڭلىنى؟ بىز
كۆڭلىڭىزدە بولغان ئوينىلارنى باشقالارغا نى بىلەن آڭلاتايىز؟ ھەر كىم ھەزىر كۆڭلىڭىدە
بولغان ئوينى بىر نەچچە سۆز بىلەن ئەيتىپ بىرسىن؟

۲ - ھەر كىم توبەندەگى سۇئاللارغا جاۋاب ئويلاپ تېسىن دا شۇنى جۈملە ئېيتىپ يازىن.
ھەر جۈملە نىڭ آخىرىدا ئۇقتا (نۇشۇپ بىلىگەننى ۱۰۰) قويسىن.

سىن نەچچە ئىچى يىل مەكتەپدە ئوقىسىڭ؟ سىن ھەزىر قايسى سىنىفدا ئوقىسىڭ؟
سىزنىڭ سىنىفدا ئىككى مائۇر يازۇچى كىم؟ ساباقلار ئىزدان ئىككى ئورنى قايسى؟
سىزنىڭ مەكتەپ نەرسەدەن سالغان؟ قىش بىلەن جەينىڭ آيرىماسى نەرسەدە؟ سىن
قىشنى ياراتاسىڭمىن. جەينىمى؟ سىنىڭ قەلەمىڭ ياخشىمىن. ناچارمى؟ مەكتەپدە
كۆڭلىمى، ئۆيىدەمى؟ آغاچلار قاي ۋاقىت يافراق يارا؟ آغاچلارنىڭ يافراقلىرى
قاي ۋاقىت قۇيۇلا؟ قىش ھاۋا نەچچە بولا؟ سولار قاي ۋاقىت تاشىلار؟ كۈن قاي
ۋاقىت ئۇزۇن، قاي ۋاقىت قىسقا، قاي ۋاقىت تېگىز بولا؟
(ئۆزىڭ: مېن مەكتەپدە ئىككى ئىچى يىل ئوقىمىن.)

۳ - يىلغا ھاقىدا مېنم باشتا ئۇشۇپ ئويلار كىلىدى:

- (۱) يىلغا بىك مائۇر.
 - (۲) يىلغا زور ھەم ئۇزۇن.
 - (۳) جەينى ئىسىنى كۈنلەردە يىلغا قۇيۇنۇ بىك كۆڭلىنى.
 - (۴) يىلغا بالىلار، قىسقىچىلار، قۇرتلار يەشەلەر.
 - (۵) يىلغا ئىسسىق سۈيى تەملى بولا.
- يىلغا ھاقىدا مېنم ئوينى مېن بېش جۈملە بىلەن ئەيتىم.

۴ - توبەندەگى ئەيىرلەر ھاقىدا ئۆز ئۆزىڭ ئويلار ئۆزى جۈملەلەر بىلەن ئەيتىڭىز.

مەچى بالالارنى ھاقىدا. كۈبەلەك ھاقىدا. تېچقان ھاقىدا. ئورمان ھاقىدا.
۵۳۲ جۈملەلەر بىر بىرىگە، نېمىدى بولسا، بىر بىلىگى بىلەن
آيرىنلار:

نۇقتا (.) بىلەن، نۇقتالىق ئۇتۇر (:) بىلەن ياكى كىرى ئۇتۇر (،) بىلەن.
مەسىلەلەر:

۱ - توبەندەگى مىساللەرنى تېكىشەرگە، نەچچە جۈملە بارىن تاپارغا. سۇڭرا كۆچۈرۈپ
يازىپ، ھەر بىر جۈملەدەن سۇڭ نۇقتا قويىارغا.

ئەتى قايتىدى مىن ئوقىم آبرى كىلمەدى بىر بالا كىتابىن يوعالتقان جەين
ئىسىنى بولا قىش سالقن بولا قۇياش چىقىدى آى قالقىدى ياكى ئوقىغاندى
بىزنىڭ آتلىرىمىز پوعالىدى مىنم قەلەم بىك ماتور بىز باقچاغا گۈللەر ئوتۇرىدىق
بىز بىچەنگە ئۆمە ئىتەبىز بو كىتاب كەرىمىنىكى ئەنى آورى يۇرتدا كىشى يوق
بو بالا بىك تەربىيەلى مەكتەپنىڭ توبەسىن يابالار بىزنىڭ سىنىقىدا قىرغ شەكرد
ئوقى.

۲ - توبەندەگى مىساللەرنى تىكشۈرگە، نىچە جۈملە بارلىق تاپارغا، سوڭرا جۈملەلەر
آراسىندىكى بىلىملىكلەرنى بو نىچە قات كۆزدەن كىچىرىپ تەيىت يازدۇرغا.

مىياو بىكە ئىشك آلدۇنا چىقىدى؛ ئول ئولەن ئۇستىنە قۇياشقا قارشى
ياتىدى؛ مۇندا آڭا بىك يلىن ھەم بىك كۆڭلىنى. مىياو بىكە يۇقلاغان، ئەمما دورت
كۆز يۇقلاماغان. بالالار ئورمانغا چىلەككە بارغانلار ئىدى، لاكىن ئورماندا
چىلەك تاپولمادى.

۳۰. ئىيە

(كۆچۈرىپ يازارغا.)

۱) قۇشلار ئىشك آلدۇنا جىيىلغانلار. ئەنچ ئۇلەن بىكە يۇرى. تىرىسلىككە
تاقىقلار قازۇنلار. آلار ياندىدا چىيىلەر قايناشا. تاغراق ياندىدا سودا ئوردەكلەرنى
ئۇلەنلەر. ئولەن ئۇستىنە قازلار جەيىلىپ قوناقلاغانلار. مە ئىشك آلدۇنا عالييە
كىلىپ چىقىدى. آڭنى قولنىدا ئىلەك بىلەن تارى بار. قۇشلار، عالييەنى كۆرۈپلەن،
آڭا تابا تاشلاندىلار. عالييە آلارنى تويىدىرا باشلايدى.

۲) ئۇ بىك ماتورلاب جىيىشلىرىغان. ئىدەن بىك پۇختەلەپ سېتىرىلگەن.
ئۇستەل ئۇستىنە آشماولۇق جەيلىگەن. آشماولۇققا پاتنوس قويلىغان. پاتنوسقا
ساماور ئوتۇرلىغان. ديوار بويىنچا ئورنىقلار تىزلىگەن. شورلىككە ساوت - ساپا
تۇرا. تەرەزە تۈيىندەگى چولمەكلەردە گۈللەر چەچەك آتالار.

مەسىئەلەلەر:

۱ - بىرىنچى مىسالدە نىچە جۈملە بار، سانازغا

۲ - توبەندەگى سۇئاللەرگە بىرىنچى مىسالدىن قاراپ تەندەن جاوابلار ئەيتىڭىز!

ئىشك آلدۇنا كىملىرى جىيىلغان؟ كىم ئۇلەن بىكە يۇرى؟ تىرىسلىككە كىملىرى
قازۇنلار؟ تاوقلار ياندىدا كىملىرى قايناشا؟ ئولەن ئۇستىنە جەيىلىپ كىملىرى

قوناقلانلار؟ ناعاراق ياتىداغى سودا كىملىرى نىدىر ئۆزلەنلەر؟ ئىشك آلدۇن؟
كىم كىلىپ چىقىدۇ؟ ئانڭ قولىدا نەرسە بار ئىدى؟ كىملىرى، عالييەنى كورو بىلەن
آڭا ئاشلاندىلار؟ كىم آلارنى آشاتا باشلايدۇ؟

۳ -- ئىككىنچى مىسالدە نېچە جۈملە بار، ساناعز!

۴ -- توبە نەدەگى سۇئاللەرگە ئىككىنچى مىسالدەن قاراپ تىلدەن جاوابلار ئىيتىگىز!

نەرسە بىك مانورلاب جىيىشىدىرلغان؟ نەرسە بىك پۇختەلەب سىنىرلىگەن؟
ئۇستەل ئۇستىنە نەرسە جەيلىگەن؟ آشايلوققا نەرسە قويىلغان؟ پاتنوسقا نەرسە
ئوتىرىلغان؟ ديوار بويىنچا نەرسەلەر تىزلىگەن؟ شورلىكە نەرسەلەر تۇرا؟ تەرەزە
تۈيىندەگى چولمەكلەردە نەرسەلەر چەچەك آتالار؟

§۳۳ جۈملەدە سوز نەرسە ھاقىدا ئىيتىلگەن بولسا، شول نەرسەنىڭ
ئىسمى «ئىيە» دىب آتالا. ئىيەلەر «كىم، نەرسە» دىگەن سۇئاللەرگە جاواب
بولالار.

مەسىئەللەر:

۱ -- بىوعاردا كىتىرلىگەن جاوابلار نىزدان ئىيەلەرنى كورسەگز.

۲ -- توبە نەدەگى جۈملەلەردە ئىيە سارى چىچق. بو ئىيەنى كرتىب ئۇچ جۈملە تۈزلىگەن:

(۱) سارى چىچق چىتىلىكە ئوتىرا؛ (۲) ئول آندا چىقدان چىققا سىكىرە؛
(۳) ئول نەلىنىكەدەگى سودا قۇيۇنا.

۳ -- توبە نەدەگى ئىيەلەرنى كرتىب جۈملەلەر تۈزۈگىز ھەم جۈملەلەر آراستىنا ئىيىشلىق
يىلىگىلەرن قوينىز.

ئىيە - قويان. ئىككى جۈملە تۈزۈگىز. (قويان آشى. قويان يۇگۈرە).

ئىيە - بورى. ئۇچ جۈملە تۈزۈگىز.

ئىيە - ئوقوچى. دورت جۈملە تۈزۈگىز.

ئىيە - ئوقىتۇچى. بىش جۈملە تۈزۈگىز.

ئىيە - ئىيەن. ئۇچ جۈملە تۈزۈگىز.

ئىيە - سىپىرچى. ئىككى جۈملە تۈزۈگىز.

۴ -- توبە نەدەگى نەزمى تىلدەن تىكتىرگە، نېچە جۈملە بارلىغن تابارغا، سوڭرا كوچىزىپ

ياراپ ئىيەلەرنىڭ آستىغا سزارغا.

قارتايدى جېھان، گۈللەردە بىتدى،
 كىچىمە كىدە زامان، قىشلاردا جىتدى.
 ئىيلىدى بۇناقلا، قارلار آسلىدى،
 تاغلار، بۇلاقلا، بارداسلىدى.
 كوك بۇزلار قاتىپ، ئۇيىشپ ياتىپ،
 چىشمە كەي شىمدى، بار جېھان تىندى.
 جىلگنە يامان، سىزىرا، ئۆرەدر،
 ھەم كوكىدە يۈزەدر بەس بىلەن تۇمان.

دەبەر • (خۇكۇم)

(كوجىرب يازارغا)

كچكىننە نەجىب مەكتەبىدە ئوقى. كچكىننە نەجىب بىك نرش. كچكىننە نەجىب
 ئەلى بالاعنا. آقبى - ئت. ئول ئۇنى ساقلى. ئول بىك آقلىنى. ساندوچاچ -
 قۇش. ئول باقچادا سايىرى. عالييە باقچادا ئىشلى. ئول بەرەنگى. ئوتى،
 كەبىستەلەرگە سوسىيە. كىچكىن آشقا بۇرچاق جىيا. عالييە - ئول قىزى.
 مەسئەلەلەر:

۱ - يوعارنىداغى مىساللەردە نىچە جۇملە بار، ساناعىز!

۲ - ھەر بىر جۇملەنىڭ ئىيىسن كورسەتىڭىز!

۳ - ھەر بىر جۇملەدە ئىيە جانىدا نەرسە ئىيتلگەن؟

§۳۴ جۇملەدە ئىيە جانىدا ئىيتلگەن سوز دەبەر. دىب آسالا.

دەبەرلەر «نى ئىشلى، نىندى، كم، ئول، نەرسە، ئول» سۇئاللىرىغا جاواب
 بولب كىلەلەر.
 مەسئەلەلەر:

۱ - تۈبەندىكى سۇئاللەرگە تولى جاۋابلار يازب. جۇملەلەر تۈزۈڭىز.

بالا بىشكىدە نى ئىشلى؟ توقاي كم، ئول؟ كوكىرچىن ئوقى تۈبەستىدە نى
 ئىشلى؟ ساندوچاچ نەرسە، ئول؟ چەچەك نىندى؟ بال قۇرتى نى ئىشلى؟ تۈب
 نىندى؟ چەينەك نەرسە، ئول؟ بورك نەرسە، ئول؟ ئۇش ھاۋادا نى ئىشلى؟ ئوردەك
 سودا نى ئىشلى؟ مېچىدە، ئوتى نى ئىشلى؟ قاين نەرسە، ئول؟ يۇمۇر قا نىندى؟
 قۇرۇم نى ئىشلى؟

۲ - توبەندەگى جۈملەلەرنى توتۇر يازارغا.
 عالييە ئورنىدا... مېياو بىكە باسقۇچ توبىدە... توب قۇيۇغا...
 كىچىكتە ئىچىپ توبىنى چىلەك بىلەن قۇيۇدان... قىش كۈنى بالالار مەكتەپكە...
 مۇرجادا جىل... قۇياشدا قار... تۇز سودا... عالييە كۈيەنتە، چىلەك
 بىلەن... آش قازاندا...

۳ - توبەندەگى ئىيە ھەم ھەرلەردىن جۈملەلەر ياساغۇ،
 ئىيەلەر: نارات. مېلەۋشە. غەلى. قازان. چاپاق. تابا. كوگەرچىن. تۇلۇب.
 ئىتەك. قارغا. چىرىش.
 ھەبەرلەر: بالى. چەچەك. آغاچ. كىشى ئىسمى. ساوت. قۇش. شەھەر. تىشقىن
 كىيىم. آياق كىيىمى.

۴ - توبەندەگى خىكە يەنى كوچراگەندە ئىيەلەر آستىغا بىر ھەرلەر آستىغا ئىككى سارغا.
 ئەتى بازارغا كىتتى. بىز مەكتەپدەن قايتىدۇ. مېنىم قەلەم يوق. ئولەن -
 يەشل. يافراقلار سارغايا باشلاغان. ئورمان شاولى. دىگىگىز دولقۇنلار. كۈتۈچى
 چىرىق ئىشە. بوگۇن تۇن بىك قارا كىيى. يول بىك پىچراق. يەشەن - قورقۇنچ.
 بورى ئۇسال. بىك فاتى بوران قوزغالىدى. كىشىلەر يولدىن يازدىلار. اولىراق
 قالدى. مېن بو آرادا ئەللە نىگە ئۆيىنى بىك ساعىنا باشلام. كۈيدەن خاتدا
 يوق. باقىن آرادا ئەتى كىلەكچى ئىدى. آغاچدا بىب بارا. ۋەلىنىڭ آتاسى كىلدى.
 ئولدا بىزنىڭلەردەن ھىچ بىر ھەبەر كىتىرمەگەن. ئۇزاقلامى بەيرەم جىتە.

(۲۲) ئىيەرچىن كىسەكلەر.

(كوچىرىپ يازارغا)

ئەتى قايتىدى. مېن مەكتەپدە بولدىم. عالييە قەلەم يوقالغان. كىچىكتە
 تەجىبىنىڭ بىك مانور ئوينىچىلار بار. كىچە ياكى يادى. بىز آولدىن پىراخود
 بىلەن كىلدىك. ئىرتەگە ئورمانغا چىلەككە بارا بىز كىرىم قورقۇندىن آغارىپ
 كىتتى. نورلى قۇياش بۇلۇتلار آراسىدىن يالىتىراپ چىقتى. بىزنىڭ تەرەزە
 ئۈستىدە بىر قارلۇغاچ ئۇيا ياساغان.

۱ - يوعار ئىداعى جۈملەلەرنى تىلدىن تىكتۈرگە. ئىيە بىلەن ھەرنى كۆرسەتەرگە. جۈملەدە
 ئىيە بىلەن ھەبەردىن باشقا - ۋىزىلەر بارمى. يوقمى ئىكەن ئەيتەرگە.

۲ - ئىپادىدە ئىيە بىلەن ھەبەردىن باشقا ۋىزىلەر بولغان بىر ئىچە جۈملە ئىپادىگە.

۳۵ جۈملەدە ئىيە بلەن خەبەرگە باشقا سوزلەر دە بولا، «جۈملەنىڭ ئىيەرچىن كىسەكلەرنى» دىيىپ آتالا. ئىيە بلەن خەبەر «باش كىسەكلەر» دەن سانالالار.

مەسىئەللەر:

۱ - توبەندەگى جۈملەلەرنى ئىيەرچىن كىسەكلەرنى قوشىپ چەينىڭز.

(قايمىچان؟ قايدا؟) قار ئىرى. (قايمىچان؟ قايدا؟) بابايى چابانا ئورە. (قايمىچان؟ قايدا؟ كىمگە؟) ئىت ئورە. عالييە (قايمىچان؟ قايدا؟ نەرسەگە؟) كىتىدى. (قايدا؟ كىم بلەن؟ نەرسەنى؟) نەجىب، ئوينى. (قايمىچان؟ قايدا؟ نىچىك؟) قۇياش پىشىرە؟
 آول كىشىسى. (قايمىچان؟ قايدا؟ نى بلەن؟ نەرسەنى؟) سوقالى.

۲ - توبەندەگى جۈملەلەرنىڭ ئىيەرچىن كىسەكلەرنى ئورنىغا ئوزلەرنىڭ سۇئاللەرنى يازغۇز.

آوچىن ئورماندا قويان تۇتىدى. توقىران آغاچ قوشىندا ئۇيا ياسى.
 بوگۇن نەجىب آورو بولغانغا ساباققا كىلمەدى. قىرىمىغا ئوياسىندا چىتىلىك بلەن، ئىرى ئۇرلۇق ئۇستۇرى. قىردا چاق - چاق قىلىپ جىل ئىسە. ئالڭ واقتىدا ئورماندا ساندوچا سايىرى. بۇتۇن كۈن ھەم بۇتۇن تۈن بىك قاتى جىل بولدى.
 ياڭىرنىڭ ئىرى تامچىلارنى ياقىلارغا شۇق بىرەلەر. كۈلەگەلى ياقچالاردا ئۇلگۈرگەن جىمىشلەر ساباقلارنىدا آسلىنىپ تۇرالار. آق لالە قۇياشنىڭ قىزو نورلارنىدا باشىن سالىدىغان.

۳ - توبەندەگى جۈملەلەردە سۇئاللەر ئورنىغا جاوابلار يازغۇز.

يۇلدۇزلار (قايدا؟) بولا. آلمالار (قايدا؟) ئوسەلەر. گۈلبىكە آبىرتاي
 (كىم ئۇچۇن؟) تىرىشا. (قايمىچان؟) ياڭىر ياوا. (قايمىچان؟) قار ياوا. سىن
 (نەرسە چاقىدا؟) نەرسە؟ ئوقۇنىڭ؟ بىز ئورمانغا (نىچىك؟) نى ئۇچۇن) باردىق.
 عالييە چىشمەگە (نەرسەگە؟) كىتىدى. ەلى (نى ئۇچۇن؟) آعارب كىتىدى. ەلى
 (قايمىچان؟ نى ئۇچۇن؟) ساباققا كىلمەدى. (قايدا؟ نىچىك؟) كەرىم قوناقتا كىتىدى.
 نەجىب (قايمىچان؟ نى ئۇچۇن؟) مەكتەپدەن قايتقان.

ئوتكەنلەرنى ياڭارتۇپ ئۇچۇن

مەسىئەللەر:

- ۱ - ئەيىبلەرنىڭ ئىسىملەرنى بىلىدىغان، ئون سۆز يازارغا.
- ۲ - ئەيىبلەرنىڭ سىفاتلارنى بىلىدىغان، ئون سۆز يازارغا.
- ۳ - ئەيىبلەرنىڭ ئىشلەرنى بىلىدىغان، ئون سۆز يازارغا.
- ۴ - ئەيىبلەرنىڭ ئىسىملەرنى يانقىرىتىشنىڭ سۆزلەرنى قوشۇپ، ئون جۈملە يازارغا.
- ۵ - ئەيىبلەرنىڭ ئىسىملەرنى يانقىرىتىشنىڭ سۆزلەرنى قوشۇپ، ئون جۈملە يازارغا.
- ۶ - ئون ئىككى كۆپ بىلىگەن جانلىق ياكى جانسىز، ئون ئەيىر ھاقىدا جۈملە يازارغا، بۇ جۈملەلەردە ئىيەرجىن كېسەكلەردە بولسۇن.
- ۷ - ئوقۇپ آڭلارغا، ئىچكى يازىلارنىڭ ئالدىن ياشىلاپ قارارغا، سۆڭرە بىر ئىچىدە دەرسكە بولۇپ كۆڭلەن يازارغا.

باباي

باباي بىك كۆپ يەش بەشەگەن فارت، ئول ئوزى،
لاكىن ھامان سەلامەت، ئول، ماتور يۇزى.
ياڭاق، ماڭلاي چېپىرلىغان، تىشلەردە ساو،
يەشلەرچە ساق، آچق چەكلىگەن سوزى.
جىت بىلە ئىندى ئانڭ جىتمەش يەشى،
جىم - جىم ئىتە جىتنى ساقال، كۆمۈش چەچى.
باباي مەسكىن، بۇ دۇنيادا كۆپىنى كۆرگەن،
ئول بىكەن ئىندى ئانڭ كۆپ بەشەشەش.

مەقاللەر.

تۈيەدە بولەك، تۈيەدە بولەك، تىلىنى، تىلىنى دېگەن ساينى تىگەنەك بويىنى
سىكىرر. تىلىندەن سۇراما، ئوزى ئەيتىر. تىمىر تاپقان تىلىمەس. تىمىرنى
قزووندا سوق. يىگىت سوزى بىر بولسۇ. يىراقداغى قۇياش، يىلىنى بولا. كۆپ
تامچىدان كۆل بولا. كۆتەرە ئالماغان زور كۆسەك كۆتەرر. ياخشى ئىسىم مالدىن
ارتقۇ. يارلىنى كىشى يامانداقووانا. ياز ئىگىچى، قىش تىلەنچى. بالقاقما كۆندە
بەيرەم. بامانداق جەپە بويى قانچ. يول آزابى، گور غازابى.

آق ئىدىل بويلارى.

آق ئىدىل كەيلەرنى ئىكچەندە، بىر جىرلادىم ئىشكەك ئىشكەندە؛
 بىر جىرلارنىڭ، دوستقاي، بىر يىلارنىڭ، ئۆتكەن غۇمۇر ئىسكەتۈشكەندە.
 سايىرى ساندوغا چىلار چۈت-چۈت ئېتىپ، ئىدىل آرياعىدا نوعايدا،
 شولار كۈبۈك موڭلاپ آيىلارنىڭ، مۇنىڭ كۈبۈك ماتور جىر قايدا؟
 بىلىم نىگە موڭلى كۆزىنىڭ، بو آغاچلار، ماتور پالانلار،
 بو جىرلەرنى كۆرگەچ، ئىسكەتۈشدى، آنا، بابا، ئۆتكەن زامانلار.

IV

سۆيلىمە ھەم يازما تەحرىر ئۇچۇن رەسىملەر.

بىرىنچى رەسىم.

مەسىئەلەر:

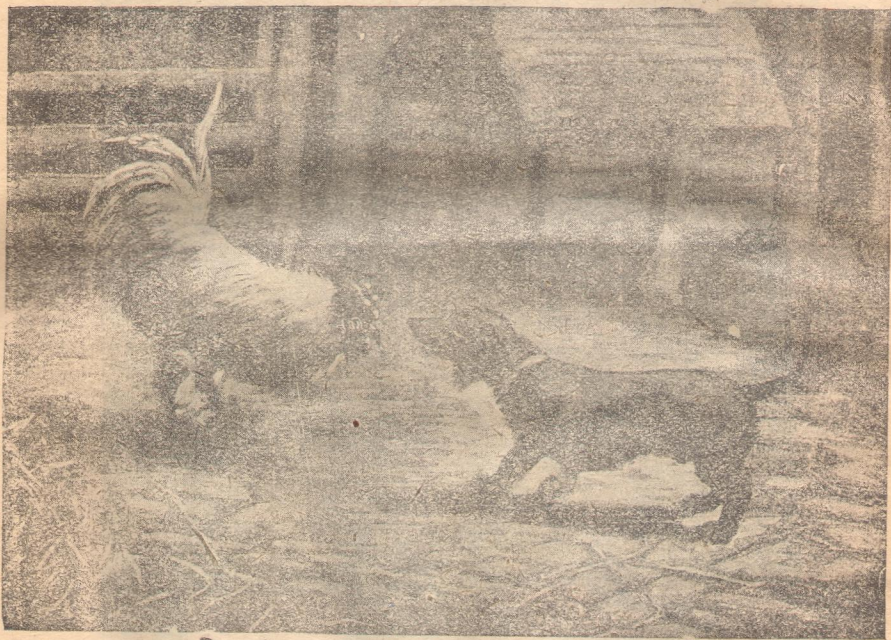
۱ - رەسىمگە قاراپ، تۈبەندىكى سۇئاللارگە جاۋاپلار سۆيلىمە.

بو رەسىمدە نېچە بالا كۆرەسىز؟ آلارنىڭ نېچەسى قىز بالا، نېچەسى ئىر بالا؟
قىز بالالار قايدا، ئوتۇرغانلار؟ آلارنىڭ زورۇسىنى نى ئىشلى؟ كېچىسىنى نى ئىشلى؟
ئىر بالالار قايدا، ئوتۇرغانلار؟ آلارنى ئىشلىلەر؟ رەسىمگە نى دىيىپ ئىسىم قوشارغا يارى؟
۲ - رەسىمگە قاراپ، تۈبەندەگى پلان بويىچە خىكايە تۈزۈرگە.

وھلى آبزىنىڭ نېچە بالاسى بار؟ آلارنىڭ نېچەسى قىز بالا، نېچەسى ئىر بالا؟
آننىڭ قىز بالالارنى نېندىلەر؟ آلار ئىندى ساباق ئوقىلارمى، يوقمى؟ ئىر بالالارنى
نېندىلەر؟ شونىڭ ئۈچۈن آلارنى ئەلى ساباق ئوقىلارمى، يوقمى؟ بىر كۈننى وھلى
آبزى قايدا كىتىدى؟ ئول آندان بالالارنى ئوقىغانەر سە آلب قايتىپ بىردى؟
شوندىن سولڭ آننىڭ قايسى بالاسى قايدا ئوتۇرپ آننى نى ئىشلى باشلادى؟ ئىككىنچى
قىزى آننىڭ ياننىدا ئوتۇرپ نى ئىشلى؟ ئىر بالالارنى قايدا ئوتۇرغانلار؟ زورۇسىنى
نى ئىشلى؟ كېچىسىنى نى ئىشلى؟

۳ - شول ئوق رەسىمگە قاراپ، وھلى آبزىنىڭ ئوز ئېسىمىندەن خىكايە تۈزۈپ يازارغا.

ئىككىنچى رەسىم.

يە، ئىيىپ قارا!

مەسىئەلەر:

۱ - تۈبەندەگى ئىشۇ ئالەرگە ئلەندەن جاوابلار ئىشۇيلەرگە.
ئەتەچ بىلەن ئىشۇ ئىشۇلەرگە ھەزىلەنەپ تۇرالار؟ مۇندى ئىشۇ قايدا ھەم
قاچىچان بولا؟ نى ئۈچۈن آلاى، ئويلىسىز؟ بو بەيلەندىشۈ نەرسە بىلەن بىتەر؟

۲ - رەسىمگە قاراپ، تۆۋەندىكى بىلەن بويىنچا ھىكايە تۈزۈ

بىر يۇرتىدا نەرسە بىلەن نەرسە تۇرغانلار؟ ئەتەچ ئىت بىلەن ھامان نىچىك تۇرا ئىكەن؟ بوسىندا نىچىك، تورى كىلگەن؟ ئىكە نەرسە بولغان؟ ئەتەچكە نەرسە بولغان؟ آلارنى ئىشلەگەنلەر (رەسىمگە قاراعز!) آلارنى ئىشلەرگە ھەزىلەنگەنلەر؟ بو بەدىلەنئىشو نەرسە بىلەن بىتكەن؟ سوڭىدىن ئەتەچ ئاۋقلارغا نەرسە دىيىپ ماقتانغان؟

۳ - شول رەۋشچە، ئەتەچ ئىسىمىدىن ھەم ئىت ئىسىمىدىن ھىكايە تۈزۈپ يازارغا.

ئەتەچ ئىسىمىدىن: مېن مويىناقنى نىچىك قورقتىم.
مويىناق ئىسىمىدىن: ئەتەچ مېنى نىچىك قورقتى.

ئۇچۇنچى رەسىم.

دوستلار.

مەسىئەللەر:

۱ - رەسىمگە قاراپ، تۈبەندىكى سۇئاللەرگە جاوابلار سۇيىلەرگە.

بالانىڭ ئىككىسى بىلەن دوستلۇقى قايدىن ھەم نىچە بىلىنە؟ بالا پۇسىنى نىچە تۇتقان؟ ئىككىسى؟ ئۇلارنى نىچە تەربىيەلەگەن؟ ئىككىسى ھەم پۇسىنى ئىككى نىچە بىر بىرى بىلەن تالاشقانلار؟ سۆڭىدىن ئۇلار نىچە دوستلانغانلار؟

۲ - تۈبەندىكى پىلان بويىچە «بىزنىڭ ئىككىسىمىز» ئىسمىدە ھىكەيە يازارغا.

سىزنىڭ ئىككىسى نىچە ئاتىلار؟ سىز ئۇنى قايدىن ئالدىڭىز؟ نەرسە بىلەن سىز ئۇنى توپىراسىز؟ ئۇلار قايدا يۇقىلى؟ ئۇلار كىمنى بېكىتەرەك ياراتا؟ سىزگە بەيلىنىشى نىچە كۆرسەتە؟ ئۇنىڭ نىندى قايىدالار بار؟

۳ - شۇندى ئوق پىلان بويىچە «بىزنىڭ پۇسى» ئىسمىدە ھىكەيە يازارغا.

(ئىككىسى ھەم مەھىلى ھاقىدا يازغان ھىكەيلەرنى ئېسىگە تۇشۇرغۇز!)

دورۇنچى رەسىم.

مەسىئەللەر:

۱ - رەسىمگە قاراپ، تۈبەندىكى سۇئاللەرگە تىلدىن جاوابلار سۇيىلەرگە.

سىز بۇ رەسىمدە نەرسىلەر كۆرسەتە؟ نىچە ئىككىسى، نىچە ئوردەك؟ ئىككى نەرسىلەر ئۇستىگە كىنەندەن كېلىپ چىقىدۇ؟ شۇندىن سۆڭ ئوردەكلەرنى ئىشلەتلىرى؟ ئۇلار قورقۇپ قايا، ئۇچۇپ تۇرىدىغانلار؟ بۇ رەسىمگە نى دېيىپ ئېسىم؟ قوشارغا بارى؟

۳ - رەسمگە قاراپ، تۈبەندىگى پلان بويىنچا خېكەيە تۈزۈپ يازارغا.

كېڭىنە نەجىبىنىڭ نى ئىسىملى ئىنى بار ئىدى؟ ئۇل كىم ئارتىدىن بىردە
قالىمى ئىدى؟ بىر كۈننى كېڭىنە نەجىب ئۆزىنىڭ آقبايى بىلەن يۈرۈرگە قايى چىدى؟
آقباي كېڭىنە نەجىب دەن آيرىلىپ قايى تابا چاۋب كىتىدى؟ ئۇل آندا نەرسەلەر
ئۇستىدە كىنەندەن كىلىپ چىدى؟ ئوردەكلەرنى كورگەچ، آقباي نى ئىشلەدى؟
شوندان سوڭ ئوردەكلەرنى ئىشلەدىلەر؟ آلار قورقۇپ قايى، ئۇچۇپ تۇشۇلۇر؟
ئوردەكلەر شوغا تۇشكەچ، آقباي كىرى چاۋب كىم يانغۇا كىتىدى. كېڭىنە نەجىب
آنى نىچەك آچولاندى؟ كېڭىنە نەجىب، ئۆزىنىڭ آقبايى بىلەن قايىدا بىر آز
يۈرگەچ، قايى قايتىپ كىتىدى؟

۳ - شۇندى ئوق پلان بويىنچا كېڭىنە نەجىب ئىسىمدەن يازارغا.

بېشىنچى رەسم

مەستەلەر:

۱ - رەسمگە قاراپ، تۈبەندىگى سۇئاللەرگە جاۋابلار سۇيەرگە.

سز بۇ رەسمدە نەرسەلەر كورەسز؟ قارغا ئۆزىنا نەرسە قايىقان؟ ئۇل
آنى نەرسەگە سالا؟ چولمەك نىمىدى؟

۲ - تۈبەندىگى پلان بويىنچا خېكەيە تۈزۈپ يازارغا.

بر وقت فارغانىڭ نى ئىشلەسنى كىلدى؟ قىردا، سىو بىلەن نەرسە تۇرا
ئىدى؟ لا كىن چولمەكنىڭ، سىوونى ئىچك كىنە ئىدى؟ فارغا، سىونى شول كۈيىن
ئىچە آلدۇمى، يوقىدى؟ ئول چولمەك ئىچىنە نەرسەلەر توتۇرا باشلايدى؟ چولمەك
ئىچىنە تاش توتۇرغاچ، سىونى ئىشلەيدى؟ شوندىن سولۇ فارغا نى ئىشلەيدى؟

۳ - شول ئوق پلان بويىنچا فارغا ئىسىمىدەن خىكە يە تۇزب يازارغا.

۴ - سىزنىڭ قىردا يۇرگەندە سوساغانىز بارمى؟ سىونى قايدان تاپىدۇز؟ نەرسە بىلەن
ئىچىدۇر؟ - سۆيلىگىز!

V

سۆيلىمە ھەم يازما تەحرىر ئۈچۈن

ماوزوغلار، پىلانلار

مەسىئەللەر:

۱ - توبەندەگى سۆزلىككە، تولۇ جاوابلار يازارغا.

(۱) آت.

آت نىندى خىوان؟ ئول نىچە آياقلى؟ آنىڭ موينىدا نەرسەسى بولا
قۇيۇرغىنى نىچك بولا؟ آت نىلەر آشى؟ آنىڭ نىندى تۇسدەگىلەرى بولا؟ آنى
نى ئۇچۇن آسرىلار؟ آنىڭ بىلەن نىلەر ئىشلىلەر؟

(۲) سىيىر.

سىيىر نىندى خىوان؟ ئول آندىن زورمى، كىچىر كىمى؟ ماڭلايدىدا
نەرسەسى بولا؟ نىندى تۇسدەگىلەرى بولا؟ نى ئۇچۇن آسرىلار؟ نىلەر آشى؟
آننىڭ سۇتىدەن نىلەر ياسىلار؟

(۳) ئۆي.

ئۆيىنى ئۇچۇن نىندى نەرسەلەردەن سالالار؟ كىر، چىقۇ ئۇچۇن، ياقىتلىق
ئۇچۇن آڭلىنىلەر ياسىلار؟ ئۆيلىرىنىڭ توبەسىنى آلددا نەرسە بىلەن ياپىلغان بولا؟
شەھەردە نەرسە بىلەن؟

(۴) آرپا، چانا.

آرپا نيك كيرەك؟ ئول نىدەن داسالا؟ آرپا بىلەن فايچان بۇرىلەر؟ نىچە تەگەر مەچى بولا؟ چانا نىدەن ياسالا؟ نىچە تاباننى بولا؟ آنڭ بىلەن قايى واقتدا بۇرىلەر؟ چالولاماس ئۇچۇن تاباننى نارسە قويالار؟ نىدى چانالار بولا؟

(۵) ئۇستەل.

ئۇستەل نيك كيرەك؟ نىدەن ياسالا؟ نىچە آياعى بولا؟ كىتاب، كەغەز سالو ئۇچۇن آنڭ استىقى ياغدا نىرسى ياساب قويالار؟ نىدى تۇسدە ئۇستەللەر بولا؟

۶

سېنىڭ ئېسىمىڭ نىچە؟ آناڭنىڭ ئېسىمى، فامىلىنىڭ؟ نىچە يەشەسەڭ؟ فايچان ئوقى باشلادى؟ ھەزەر نىچە نىچە سىغدا ئوقىنىڭ؟ نىلەر ئوقىنىڭ؟

۷

سېنىڭ سېنىڭدا نىچە، ئوقۇچى بار؟ سېنى نىچە مۇعەللىم ئوقۇتا؟ قايسى مۇعەللىم نىدى دەرسنى ئوقۇتا؟ كۈننە نىچە سەھەت دەرس؟ مەكتەپكە نىچە سەھەتدە كېلەسە؟ نىچە سەھەتدە كېتەسە؟

۸

سېن آول مەكتەپتە مە، شەھەر دەمى، ئوقىنىڭ؟ سېنىڭ مەكتەپ قايدا؟ نىدى ئورامغا، نىرسە دەن سالغان؟ نىچە ئېشىڭى، نىچە تەرەزەسى، نىچە بولمەسى بار؟ مەكتەپكە نىچە سېنىڭ؟ كۈبەن شەكرى؟

۹

سېن قايسى آولنىقى ياكى شەھەرلىكى؟ آولنىز زورمى؟ نىچە مەكتەپ، نىچە مەسجىد؟ بازار بارمى؟ خالىق نى بىلەن كەسبىتتە؟ شەھەر دەن بىراقمى؟ تېمىر يول ياكى پىراخود ئىستانساسى آولنىزغا بىراقمى؟

۱۰

ئونىكەن قۇربان بېيرەمى قايدا ئونىكەردىڭ؟ نىچە ئونىكەردىڭ؟ نىلەر بولدى؟ كەلەرگە باردىڭ؟

سابان تويىن كورگەنك بارسى؟ قايدا، قاچان؟ نىچە بولدى؟ نىلەر ئىشلەدىلەر.
۲ - توبەندەكى ماوزوغلار تور ئىسدا ئىك شەكرلەر باەن سۇيلەشەرگە، سوگرا ئىنشاپازارغا.
(۱) قارغا بىزنىڭ تاق چىيىن نىچەك آلب كىتىدى.

ئورنەك ئۇچۇن پلان: بو قاچان بولدى؟ ئول واقتدا سىز قايدا تۇرا
ئىدىڭىز؟ تاق چىيلەرنى بىلەن قايدا ئىدى؟ آلار نى ئىشلەدىلەر؟ قارغا نىچەك
كىلىپ چىدى؟ چىيىن نىچەك آلب كىتىدى؟ سوگىندان نى بولدى؟

(۲) آت بىيىن نىچەك قورقىدى، (سىيىر، ئت)

(۳) نى ئۇچۇن مەن يىلادىم.

(۴) مەن نىچەك چىقىرىپ گىتاب، ئوقىدىم ھەم مەنم، ئوقۇدىم نىچەك تىگلاب تۇردىلار.

(۵) مەن نىچەك بولەك آلدىم.

ئورنەك ئۇچۇن پلان: بو قايسىن بەيرەم ئىدى؟ سىز كىمگە قوناققا باردىڭىز
سۈننى آندا نىچەك قارشىن آلدىلار؟ بولەك آلو؟ سىزنىڭ شادلانۇ؟

(۶) مىڭا نىك چەكەك سالدىلار.

(۷) مەنم بۇزاو ساقلايم.

(۸) بىز قىردا نىچەك بەرەنگى پىردىك.

(۹) بالى تۇتۇ.

ئورنەك ئۇچۇن پلان: بو قاچان بولدى؟ سىز ئوز ئىگىز بىلەن نەرسەلەر
آلدىڭىز؟ يىلغاغا بارغاندا يولدا؟ بىرنىچى قارماق سالى؟ مۇۋەففەقىيەتسىزلىك (ئىشنىڭ
ئوگمايى) آخىرىدا قالقاچىڭ، سو تۇبىنە كىتوۋى؟ يۈرەك آشقۇۋى؟
سودان بالى تارتىپ آلو. بالى نىندى ئىدى؟ شادلانۇ. بالىنى قايدا قويدىڭىز؟

(۱۰) بىرنىچى مەرتەبە تېمىر يولىنى كورۇم.

(۱۱) بىرنىچى مەرتەبە شەھەر كورۇم (ياكى آول)

(۱۲) مەكتەپكە كىرۈ.

ئورنەك ئۇچۇن پلان: ئول واقتدا سىڭا نىچە يەش بولغان ئىدى؟ سىڭىڭ
ئوقىغا ئىلەك؟ مەكتەپكە سىڭىنى كىتىدى؟ آندا سىڭىنى كىم قارشىن آلدى؟
مۇەللىم نى سۇيلەدى؟ مەكتەپتە نەرسەلەر بار ئىدى؟ مەكتەپ سىڭا
ئوخشادىمى؟

(۱۳) چولمە كەدە پۇرچاق ئوسدۇروم.

ئورنەك ئۇچۇن پلان: ئىچىنە توغراق سالب چولمەك ھەزىلەر. ئوتتۇر،
سو سىبو. ئۇرلۇقنىڭ تېشىنىڭ چىوون كوزەتو. بۇرۇنلاپ چىووي.
ساباقلانوي. نەتىجەسى.

(۱۴) مېنىم قاز بەكەلەرى ساقلاوم.

(۱۵) مېنىم ياراتقان، ئويىنىم.

۳ - توبەندەكى سۇئاللەرگە قاراپ ھاتلار يازارغا.

(۱) ئۆيگە.

ئىسەنلىك، سالۇنەك، نىچەك، تۇرووك، نىلەر، ئونوونىڭ ئۆيىدە نىلەر
كىرەك، نىلەر جىيەرسىنلەر؟

(۲) ئىبىدەشكە.

آنەك ھاتىن آلووك، سۇراغان كىتابلار جىيەرە آلو- آلووك، نى ئۇچۇن
جىيەرە آلمىسىك؟ قاپچان جىيەرەرسىك؟ آنى چاقرووك، قاپچانغا؟ ياكى ئۆزىنىڭ
آشا بارووك، قاپچانغا؟

(۳) مۇعەللىمگە.

أورووك، شوڭا كورە مەكتەپكە بار آلووك، دوغرىنىڭ نى دىيىپ ئېيتووي،
قاپچان باراچاچك.

(۴) سالداتقا.

آنا، آنادان سەلام. آناردان ھات ئالغۇي. سۇراغان سوزلەرنى ھەزىلەر جاوابلار.
ئۆيىدە كىلەرنىڭ ئىسەنلىك، سالۇقلىرى. مال - نووار، ئىگى - ئارو ھاقىدا ھەبەر -
لەر. ھائىلەدە، دوست - ئىش تۇرمۇشىدا زورۇراق ئۆزگەرشلەر. ساعىنو.
قاپتوون كۇتو.

(۵) كىيىمەۋدەگى آپاغا.

سەلامەتلىك. ۋەلى آبراڭ قىزى بىرە. اولدا فوناق تۇشۇم. آپاڭنى جىزىنەڭ
بىلەن فوناققا چاقرو، قايسى كۈنگە. كىچىكە ولەرى. آلارعا باشقا قاعى كىملەرنىڭ
چاقىرۇلوۋى. بارۇسى نىچە چانالى.

(۶) كەسبەگى آعاغا.

آناڭنىڭ آورب تۇروۋى. يۇرت فارارغا كىشى يوقلۇقى. چىت كىشى
قوشساڭ، بار نەرسەنىڭ ئەرەم - شەرەم بولۇپ تۇۋى. سابان ياقىلاشۇۋى.
شول ۋاقىتقا آنىڭ قايتىپ جىتوۋن آناڭنىڭ بىك تەۋى. قايتىمى قالسا، يۇرتنىڭ
توزۇلۇپ، چەچىلۇپ تۇۋى. آشلىق چەچە آلىمى قالو.

بىدى

الفصل الأول في معرفة حقيقته (٥)

كانت بيني وبين آية الله عليه السلام في ذلك الوقت من غير أن أكنيها شيئا من ذلك
فكانت بيني وبين آية الله عليه السلام في ذلك الوقت من غير أن أكنيها شيئا من ذلك
فكانت بيني وبين آية الله عليه السلام في ذلك الوقت من غير أن أكنيها شيئا من ذلك

الفصل الثاني في معرفة حقيقته (٦)

كانت بيني وبين آية الله عليه السلام في ذلك الوقت من غير أن أكنيها شيئا من ذلك
فكانت بيني وبين آية الله عليه السلام في ذلك الوقت من غير أن أكنيها شيئا من ذلك
فكانت بيني وبين آية الله عليه السلام في ذلك الوقت من غير أن أكنيها شيئا من ذلك

في ذلك

كانت بيني وبين آية الله عليه السلام في ذلك الوقت من غير أن أكنيها شيئا من ذلك
فكانت بيني وبين آية الله عليه السلام في ذلك الوقت من غير أن أكنيها شيئا من ذلك
فكانت بيني وبين آية الله عليه السلام في ذلك الوقت من غير أن أكنيها شيئا من ذلك

في ذلك

كانت بيني وبين آية الله عليه السلام في ذلك الوقت من غير أن أكنيها شيئا من ذلك
فكانت بيني وبين آية الله عليه السلام في ذلك الوقت من غير أن أكنيها شيئا من ذلك
فكانت بيني وبين آية الله عليه السلام في ذلك الوقت من غير أن أكنيها شيئا من ذلك

في ذلك

كانت بيني وبين آية الله عليه السلام في ذلك الوقت من غير أن أكنيها شيئا من ذلك
فكانت بيني وبين آية الله عليه السلام في ذلك الوقت من غير أن أكنيها شيئا من ذلك
فكانت بيني وبين آية الله عليه السلام في ذلك الوقت من غير أن أكنيها شيئا من ذلك

